

СТАНОВИЩЕ

за трудовете на доц. д.ф.н Дина Савова Манчева, участник в
конкурса за професор по Френска литература,
обявен в ДВ, бр. 5 от 17.01.2012 г.

В кариерата на един учен има моменти, когато едни или други обстоятелства стават повод както за лична равностметка на осъществените намерения и амбиции, така и за поглед отстрани чрез оценката на колегите.

Такъв повод за доц. д.ф.н. Дина Манчева е участието ѝ в конкурса за професор. По принцип една обобщена оценка на впечатляващия брой представени публикации би била трудна, ако не беше налице солидна вътрешна логика в нейните интереси, която позволява да се открият три центъра, разположени върху един хронологически и един пространствен вектор: от осемдесетте години на XIX в. до осемдесетте години на XX в., и от запад към изток; от една страна – символистичният театър, театърът на модернизма и театърът на абсурда, а от друга – от изучаване на процеси и явления във френската литература към съпоставителни изследвания върху постепенно разширяващ се европейски литературен ареал.

Предполагам, рецензентите ще очертаят по-подробно както границите, така и възловите пунктове в публикациите на доц. Манчева, и съзнавайки неизбежния в подобни случаи субективизъм, искам да обърна внимание върху наличието на вътрешното единство в интересите и подхода на кандидатката на основата на четири изследователски линии по отношение на модерната драма, които лично за мен представляват особен интерес, а именно – **прочитът на класическите сюжети** и тяхното “пренаписване”, мястото и функцията на **повествователните елементи** в драматичната творба, **времето** с неговата организираща или дезорганизираща функция и **пространството** с различната по степен условна и символична предметност.

В случая естествено би било неуместно, а и не е необходимо да се спирам на всичките четири компонента. Достатъчно е да разгледаме два от тях (например повествователните елементи и пространството), за да установим продуктивността на избора от Манчева метод при анализа на въпросните литературни явления.

В редица публикации върху символистичната драма Манчева установява нарастване на ролята на авторските ремарки, които губят своята традиционна неутралност и биват натоварени с ново значение с оглед на високата степен на субективност на творбата като цяло. Чистата описателност отстъпва място на текст, белязан от емоционалност и оценъчност, пълен с метафори и поетични сравнения, който открито налага авторската гледна точка по отношение на персонажите и интригата. По този начин самите ремарки, които по принцип биват разглеждани като автономен текст, свързан с творбата само чрез конкретната сценична постановка, в случая със своята тоналност и съдържателност стават неделима част от пиесата като цяло.

Подобно нарастване на тежестта на повествователните елементи е налице и в репликите на самите персонажи, което променя самата текстова структура на творбата, като в някои случаи на сцената присъства дори персонаж, чиято функция е само и единствено на разказвач (*Brocéliande* и *Ennoïa* на Жан Лорен), а действието на пиесата се явява продължение на неговия разказ. Впрочем, самият Лорен нарича *Brocéliande* приказка в стихове.

Не по-малко интересни са наблюденията на Манчева върху функцията на **пространството** в драмите на символизма. Най-общо казано, според нея то бива натоварено със сложна символика, която отправя към невидимото и неосезаемото. То престава да бъде просто топос, където се развива действието, а на основата на дихотомични опозиции (близко-далечно, ниско-високо, сценично-извънсценично), на особеното присъствие на природата в широки перспективи като близък план или фон, при това със съответната сугестивна неяснота (наречена от Манчева “*déréalisation du paysage*”), придобива особено конотативно значение, което се наслажда върху смисъла на пиесата като цяло и му придава ново измерение. Особена роля играят и светлинните и цветови ефекти, които се родяват със способите, присъщи на живописата по онова време.

Въпреки многообразието от тенденции в авангардната драма, Манчева съумява да извлече редица общи черти на **пространството**. Такива са бързата смяна на декора, следваща вихрения темп на действието, размиване на границата между реално и иреално чрез деформация или редуване, паралелно присъствие и смесване на несъвместими елементи. По този начин предметите губят обичайната си функция, руши се дистанцията между сценично и извънсценично присъствие и пространството бива лишено от своята конкретна

референциалност. Забележителни в това отношение са не само публикации с обобщаващ характер като *Естетиката на сюрреализма и френската драматургия* (Език и литература, LIII, 1998, 3-4), но и блестящият анализ, който тя прави на пиесата на Тристан Цара *Mouchoir de nuages (Homage à Victor Hugo)*, Сборник от научна сесия на Катедрата по романска филология, Софийски университет, 1995 г.).

В сравнение с драмата на символизма, в авангардната драма **повествователните елементи** се вписват в съвсем нов контекст. Въмъкването на автономни текстове под формата на писма или на коментари, насочени пряко към публиката или действащите лица, появата на мним автор и мними зрители, която превръща публиката в част от играта, изгражда ново, метатекстово равнище в драматичното произведение. При наличието на фрагментарност и алогичност на диалога, който води до неговото разпадане, отделни реплики се явяват самостоятелни повествователни сегменти, при които персонажът започва да говори за себе си и на себе си. Същевременно тези сегменти парадоксално не компенсират, а подчертават елиптичността на действието.

В своите изследвания върху театъра на абсурда Манчева изтъква преди всичко първостепенното значение на визуалното. Въвеждането на пантомимни елементи води до опредметяване на лишените от слово персонажи, до превръщането им в част от декора. При самите предмети е налице десемантизация, загуба на традиционното значение чрез придаване на несвойствена функция, чрез несъвместимост между тях или чрез вътрешно несъответствие между предназначение, размери, диспозиция и пр. Общото впечатление за нереалност се подсилва от контрастното въвеждане на шумове и осветление.

Заслужено внимание изследователката отделя на новата функция на ремарките, като убедително доказва, че в лишената от конфликт и логика, раздробена на отделни сцени и ситуации творба именно те осигуряват нейната хомогенност. Подобна фрагментарност ги натоварва с интерпретативна роля и върху тяхната образност се очертава общият смисъл. Разпадът на диалога и свеждането му до паралелни монолози не само поставя персонажите в изолация, но е налице и скъсване на традиционната връзка между слово и визуално присъствие. В подобен контекст тази връзка се възстановява на друго равнище, чрез описателни елементи в репликите, сякаш персонажите

се опитват да възстановят контакта помежду си с помощта на околните предмети.

Особено при театъра на абсурда анализите на Манчева разкриват взаимната зависимост между отделните елементи на драматичното произведение, като нарушаването на традиционната функция на един от тях води до същото и при останалите (*Характерът на времето в театъра на абсурда*, Годишник на СУ “Климент Охридски”, кн. 2, т. 82, 1991 г.)

Позволих си тези конкретни наблюдения върху представените публикации на доц. Манчева, само за да подчертая още веднъж, че изследванията на доц. Манчева могат да бъдат разглеждани като елементи на един цялостен научен проект, който тя осъществява с рядка последователност. В него се вписват също така и редица статии върху представители на съвременната българска драма.

Трябва също така да бъде отбелязан фактът, че немалко от тези изследвания са публикувани в авторитетни наши и чужди периодични издания, а множеството цитирания ясно показват, че Дина Манчева безспорно е учен с международна известност.

Доц. Манчева е дългогодишен титуляр на дисциплината Нова френска литература (18-20 в.), като води лекционни курсове както в бакалавърската степен, така и в магистърски програми към катедра Романистика. Преподавала е в чуждестранни университети като асоцииран и като гост-професор и е участвала също така в редица научни проекти и научни форуми.

Най-сетне бих искал да подчертая, че редом със своите научни постижения, Дина Манчева притежава изключителен талант на преподавател, за когото работата със студентите никога не е била задължение, а призвание. Имал съм възможност лично да се убедя в уменията ѝ да увлича аудиторията с оригиналния си подход и способността ѝ да импровизира.

В заключение за мен няма никакво съмнение, че доц. дфн Дина Савова Манчева притежава всички достойнства и изпълнява всички изисквания за придобиването на академичната длъжност “професор”.

Доц. д-р Красимир Петров

8 май 2012 г.